

Naslov članka/Article:

UČENJE Z UMETNIŠKIMI PRAKSAMI NA DALJAVO – OD EKRANA V SVOJE TELO, ČUSTVA IN USTVARJALNOST

Distance Education with the Aid of Artistic Activities – the Screen, the Body, Emotions and Creativity

Avtor/Author:

Mateja Jeler, Gregor Kamnikar, dr. Helena Korošec, dr. Vesna Geršak

<https://doi.org/10.59132/viz/2022/1-2/50-58>

CC licenca

Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Brez predelav

Vzgoja in izobraževanje št. 1-2/2022, letnik 53

ISSN 0356-5065

Izdal in založil: Zavod Republike Slovenije za šolstvo
Kraj in leto izdaje: Ljubljana, 2022

Spletna stran revije:

<https://www.zrss.si/strokovne-revije/vzgoja-in-izobrazevanje/>

Mateja Jeler, Osnovna šola Vransko – Tabor

Gregor Kamnikar, samozaposlen v kulturi

Dr. Helena Korošec, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

Dr. Vesna Geršak, Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani

UČENJE Z UMETNIŠKIMI PRAKSAMI NA DALJAVO – OD EKRANA V SVOJE TELO, ČUSTVA IN USTVARJALNOST

Distance Education with the Aid of Artistic Activities – the Screen, the Body, Emotions and Creativity

IZVLEČEK

V prispevku predstavimo primer inovativnega učnega okolja, ki je v poučevanje na daljavo vneslo aktiven, izkustven in utelešen pristop učenja ter poučevanja s pomočjo umetnosti. V sklopu projekta z naslovom Stik analognega in digitalnega sveta smo razvili model učenja, ki je v ustvarjalnem učnem procesu na daljavo povezoval učence dveh oddelkov petega razreda, dva učitelja, plesnega umetnika in dve strokovnjakinji s področja plesne in lutkovne umetnosti s fakultete. Projekt je nastal v okviru projekta Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo (SKUM), katerega ključni cilj je razvijati didaktične pristope in nove oblike povezovanja vzgojno-izobraževalnega dela z umetniškimi dejavnostmi.

Pri učencih so se prednosti tovrstnega pristopa pokazale v doseganju učnih ciljev, razvijanju ustvarjalnosti, pozitivne samopodobe, velike motiviranosti, spoznavanju novih oblik izražanja tako v digitalnem kot analognem okolju, večjem stiku z naravo, s samim seboj in sošolci v času šolanja na daljavo. Delo so starši ocenili kot pozitivno, učitelja sta izstopila iz običajnih pedagoških okvirov. Umetnik je spoznal, da spodbujanje razvoja kompetenc posameznika pelje v spodbujanje kompetenc skupine, katere del je ta posameznik (oddelek, družina, prijatelji).

Ključne besede: pouk na daljavo, kulturno-umetnostna vzgoja, plesna umetnost, lutkovna umetnost, osnovna šola, ustvarjalnost

ABSTRACT

This article presents a case of an innovative learning environment, whose contribution was an active, empirical and sensory approach to teaching and learning through art.

When the Analogue and the Digital Meet is a model of creative learning and teaching developed as part of the project *Developing Communication Competences through Cultural-Art Education* (SKUM), whose key objective is to develop didactic approaches and new forms of links between educational institutions and artistic activities. It connected two Year 5 classes, two teachers, a professional dance artist, and two faculty experts in dance art and puppetry.

During distance education, the pupils benefitted from this approach in several ways: by meeting the learning objectives, developing creativity, building a positive self-image, improving levels of motivation, discovering new forms of self-expression in both the digital and analogue environments, and keeping more in touch with nature, themselves and their classmates. Breaking away from conventional pedagogical concepts earned the teachers high ratings among the parents. The artist, too, realized that increasing the levels of competences of an individual within a group enhances competences of the group as a whole, be it a class, a family or friends.

Keywords: distance education, cultural-art education, the art of dance, puppetry, primary school, creativity

UVOD

Učenje s pomočjo umetniške izkušnje

Z umetniško izkušnjo se otroci urijo v sposobnostih oz. kompetencah 21. stoletja – ustvarjalnosti, kritičnem mišljenju, komunikaciji in sodelovanju, ki so ključne za višjenivojske oblike mišljenja. Kot pravita Silverstein in Layne (2010, v Donovan in Pascale, 2012: 16), »integracija umetnosti za učenca zagotavlja raznotere načine, da osmisli učno vsebino, gradi razumevanje (angl. *construct understanding*)«. Tako učni proces preseže pomoč učencu, da se nauči snov in je sposoben priklicati informacije; da mu izziv, da naučeno faktografsko znanje uporabi in s tem gradi globlje razumevanje. Posamezniki, ki so vajeni samo principov konvergentnega mišljenja, težje sledijo spreminjajočim se družbenim potrebam. Če torej želimo, da učenci odrastejo v samostojne, inovativne in senzibilne posameznike, je pomembno vključevanje umetniških vsebin v pedagoški proces. Šola je namreč ustanova, ki nima samo formalnega pomena, ampak tudi simbolno moč, zato lahko z vključevanjem splošno pomembnih področij aktivno sodeluje pri oblikovanju družbene realnosti. Vprašanje je torej, kakšno realnost si želimo in kako lahko kot pedagogi pripomoremo k njeni uresničitvi (Geršak idr., 2018). Umetniška izkušnja ima velik pedagoški potencial, saj dostopa do spoznanja realnosti na poseben način, kot simbolno posredovana izkušnja – z estetskim, domišljijским dopolnjevanjem umetniških kodov prejemnik doživlja in reflektira izkušnje drugih in tako etično zori. Zato je umetnost vrednota na sebi ('Namen in cilji projekta SKUM').

Poučevanje v umetnosti in s pomočjo umetniške izkušnje ter ustvarjanje prostorov, kjer se omogoča dostop do umetniške izkušnje, nakazuje potrebo po novih didaktičnih pristopih in praksah ter inovativnih učnih okoljih.

Vključevanje umetnikov v učni proces

Ena izmed dobrih praks, ki se kaže v procesu izobraževanja, je vključevanje umetnikov in kulturnih institucij v učni proces. Tovrstni model razvija tudi projekt Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo (SKUM), katerega namen je razvijati povezave med vzgojno-izobraževalnimi zavodi ter umetniki in kulturnimi ustanovami v smeri širitve inovativnih in odprtih učnih okolij, podprtih z novimi didaktičnimi pristopi, ki bodo krepile sporazumevalne zmožnosti otrok/učencev/mladostnikov.

V prispevku predstavimo primer učenja in poučevanja s pomočjo umetniške izkušnje, pri katerem sledimo ugotovitvam različnih avtorjev, ki menijo, da sodelovanje umetnika v učnem procesu spodbudi preoblikovanje nekaterih ustaljenih okvirov učenja in poučevanja v bolj gibke in odzivne, da ima otrok možnost ustvarjalno razmišljati (Ketovouri, 2007, v Geršak idr., 2018). Prav tako Kroflič (2014) meni, da so pri kulturno-umetnostni vzgoji za spodbujanje umetniškega doživljanja zelo pomembni stiki z »živo umetnostjo«, posredovani prek posameznih aktivnih umetnikov in kulturnih ustanov.

Učenje in poučevanje na daljavo

V obdobju pandemije, ko smo bili primorani učenje in poučevanje premakniti iz fizičnih učilnic na splet, je novo učno okolje postalo bolj digitalno in digitalizirano.

Antropolog Podjed (2020) pravi, da je vse to sicer dobra izkušnja za prihodnost, a opozarja, da fizičnega stika ne moremo izbrisati. To se še posebej kaže v osnovnih šolah. Sprva so bili otroci nad šolo na daljavo navdušeni, potem pa jim je vse postalo odveč. Namen izvajanja pouka na daljavo je ohraniti ustrezno kontinuiteto in dovolj visoko kakovost pedagoške komunikacije med učitelji in učenci ter med učenci samimi. Temeljno vodilo pri delu na daljavo – upošteva se seveda njegove posebnosti – naj bi bilo doseči čim večjo podobnost z učnim procesom, kot poteka v šoli. Seveda to v celoti ni mogoče, a pomembno je, da učitelji vzpostavijo čim bolj kakovostno komunikacijo z učenci, da se trudijo čim bolj nazorno predstaviti učne vsebine, da komunikacijo omogočajo tudi med samimi učenci, da spremljajo njihov napredek in se pravočasno odzivajo na morebitne težave ipd. Pouk na daljavo ni le tehnološki in organizacijski podvig, pač pa za mnoge učitelje predstavlja tudi zahteven didaktični izziv. **V okoliščinah, ki terjajo izvajanje izobraževanja na daljavo, so učitelji prisiljeni iskati didaktične rešitve, ki zagotavljajo zadostno raven aktivnega sodelovanja in dovolj visoko stopnjo motiviranosti učencev pri takšnem pouku.** Prav to so eni od ključnih dejavnikov ohranjanja kakovosti pouka in posledično tudi znanja in izobrazbe učencev. Njihovo pozornost je pri učnem delu na daljavo težje pridobiti in dlje časa ohraniti, saj odsotnost neposrednega fizičnega stika med učiteljem in učencem, čemur se lahko pridružijo tudi drugi motilci iz učenčevega domačega okolja, pogosto privede do nižje učne koncentracije in zainteresiranosti za sodelovanje pri pouku (Štefanc, 2020).

NAMEN IN CILJI PROJEKTA TER OPIS UDELEŽENCEV

Namen projekta je bil ponuditi učencem dveh oddelkov petega razreda v času pouka na daljavo izkušnjo z različnimi področji kulturno-umetnostne vzgoje, s katerimi lahko razvijajo sporazumevalne zmožnosti na ustvarjalen, inovativen in utelešen način v sodelovanju s plesnim umetnikom ter učiteljem. Dejavnosti, ki so se izvajale, so se medpredmetno povezovale v obliki projektnega tedna. Šlo je za preplet slovenščine, naravoslovja, družbe, gospodinjstva, športa in likovne umetnosti. Poleg vsebinskega povezovanja sorodnih pojmov pri različnih predmetih je projekt učencem omogočil tudi razvijanje spretnosti, ki so uporabne v različnih okoliščinah (kritično mišljenje, obdelava podatkov, uporaba IKT idr.). Cilj projekta je bil, da vsak učenec ustvari svoj analogni in digitalni strip v obliki zgodbe v 'sekvencah', nadaljevanjih, ob tem pa sodeluje v aktivnostih, ki omogočajo razvijanje njegovega psihofizičnega blagostanja.

Format stripa je omogočil spoj vrste ciljev, potreb, kompetenc pričujočega projekta. Strip je služil kot poročilo učenca, kaj je doživel, naredil, razumel, se naučil v posameznem dnevu. Analogen strip je otrok naredil z analognimi sredstvi (papir, barvni svinčniki, flomastri, vodenke, svinčnik itd.), digitalnega z digitalnimi sredstvi, tj. uporabo elektronskih naprav, kot sta računalnik, telefon, ter s programjem in spletom (ena učenka je npr. uporabila spletno orodje spletne galerije). Z izdelavo analognega in digitalnega stripa na isto temo (kaj sem se naučil, doživel, razumel od dnevne naloge) ter v istem formatu (strip) smo omogočili, da je otrok sam raziskoval razlike med analognim in digitalnim svetom.

Pri tem smo si zastavili več ciljev:

Učenci:

- razumejo in uporabljajo analogni in digitalni način sporazumevanja z okolico na daljavo;
- razvijajo ustvarjalnost in domišljijo s prepletom plesne, likovne, literarne in avdiovizualne umetnosti;
- izražajo svoja občutja v prepletu plesne, likovne, lutkovne, literarne in avdiovizualne umetnosti;
- soustvarjajo okolje, v katerem sproščeno izražajo svoje misli, želje, čustva;
- razvijajo sposobnost zaupanja vase;
- razvijajo medsebojno spoštovanje in podpiranje drug drugega pri sodelovanju na daljavo;
- se ukvarjajo s svojim razumevanjem situacije, v kateri so se znašli ob zaprtju šol.

Učni cilji pri različnih predmetnih področjih:

Učenci:

- uporabljajo različne veščine komuniciranja in sodelovanja (DRU);
- razvijajo strategije vseživljenjskega učenja (DRU);
- napišejo fantastično pripoved, v kateri dogajanje prehaja iz realnega v fantastični svet in se zaključi z vrnitvijo v realni svet (SL);
- oblikujejo pozitiven odnos do narave in tehnike ter kritičen odnos do posegov v naravo (NIT);
- se učijo zaznavati in opazovati s čim več čutili (NIT);
- usvajajo in se urijo v metodologiji raziskovanja s tem, da si zastavljajo vprašanja, oblikujejo domneve, zbirajo podatke, jih obdelujejo in interpretirajo, oblikujejo zaključke ter sporočajo svoje ugotovitve (NIT);
- razvijajo veščine praktičnega dela (GOS);
- poznajo pomen uravnotežene prehrane in si pripravijo zdravo malico (NIT);
- prepoznavajo oblike, namembnost in lastnosti oblačil (GOS).

V projekt so bili vključeni učenci dveh oddelkov petega razreda (37 učencev) matične in podružnične Osnovne šole Vrnsko - Tabor. Med njimi je bilo tudi 7 učencev z različnimi posebnimi potrebami in primanjkljaji. Večina teh učencev je po odločbi opredeljena kot učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja. Znotraj tega pa so zajeti različni primanjkljaji: disleksija, diskalkulija, disgrafija, blažja oblika Aspergerjevega sindroma ter čustvene in vedenjske motnje.

Glede na potek pouka na daljavo so bili vsi udeleženi (učenci, učitelji, skrbniki) postavljeni v novo, nepoznano situacijo, ki je bila pogosto stresna. V tempu pouka na daljavo je bilo, prav tako kot v šoli tudi sicer, malo prostora za občutenje svojega ritma, tempa, dinamik delovanja. Zato je umetnik predlagal, in to je bil pomemben cilj projekta, da v projektne teden vsem udeležencem omogočimo, da se ukvarjajo s svojim razumevanjem položaja, v katerem so, in da znajo bolje in bolj prisluhniti temu razumevanju pri učenju, poučevanju, podpori. Tako je bilo pomembno, da ne damo preveč in preobsežnih nalog, da se med opravljanjem nalog naredi prostor za (samo)opazovanje.

OPIS DEJAVNOSTI

Projektne teden je vključeval različna učna področja in različne umetnostne zvrsti. Zaradi svoje raznolikosti so

lahko prišla v ospredje različna otrokova močna področja. Učenci so imeli natančna navodila za vsakodnevne dejavnosti, hkrati pa so imeli veliko svobode pri tem, kdaj oz. kateri del dneva bodo posamezno dejavnost opravili, kako jo bodo oblikovali, prikazali, poudarjeni sta bili njihova lastna ustvarjalnost in domišljija.

Učenci so skozi različne dejavnosti pridobivali znanje in razvijali sporazumevalne zmožnosti in spretnosti, imeli možnost izražati čustva in lastna mnenja, kar je bilo v času socialne izoliranosti zanje še toliko bolj pomembno:

- s praktičnim (terenskim) delom: vsak dan so odšli do drevesa, ki so si ga izbrali prvi dan. Drevo so morali prepoznati oz. ga poimenovati, o njem poiskati nekaj značilnosti in posebnosti, z drevesom so se pogovarjali, mu zaupali svoje želje, misli, pričakovanja. Drevo so »oblekli« na svoj način, ga poimenovali v superjunaka, z njim so se večkrat fotografirali, ob njem so si naredili piknik (malico), poslušali glasbo ali samo uživali. V gozdu so nabrali različne naravni material (vejice) in iz njega oblikovali človeške figure, ki so jih nato ponazarjali s telesom.
- s praktičnim delom doma: izdelali so svojo telesno lutko ter njene dele telesa dopolnili s svojimi željami, mislimi, pričakovanji ter z njo zaplesali. Izdelali so lutko nogavičko iz nogavice ter različnih dodatkov.
- z avdiovizualnim delom: posneli so več videoposnetkov (animacija lutk iz gozdnih vejic, ples s telesno lutko, animacija lutke nogavičke), fotografirali so svoje izdelke (postavitev iz gozdnega materiala, človeške figure iz vejic, telesna lutka, lutka, nogavička, drevo, oblečeno drevo, piknik ob drevesu);
- pri delu z računalnikom: videoposnetke in fotografije so nalagali na računalnik ter oblikovali digitalni strip, sodelovali so na videosrečanju, kjer so izmenjali svoje izkušnje o dejavnostih;
- s pisanjem in risanjem: oblikovali so analogni strip, tako da so zapisali in narisali posamezne dejavnosti.

Opis projektne tedna po dnevih

Dejavnosti projektne tedna so bile vsebinsko razvrščene po dnevih, pri čemer je vsak dan imel svoj naslov. Učenci so navodila za posamezni dan dobivali sproti po elektronski pošti.

Prvi dan: »To« (drevo, krošnja, veja, list, korenina ...)

Učenci so se odpravili v bližnji gozd. Pri hoji so morali biti pozorni na svojo pot, jo natančno opazovati ter meriti tudi čas, ki so ga porabili za to pot. Ko so prispeli, so poiskali drevo, ki jih je pritegnilo, ga spoznali z vsemu čutili: ga opazovali, objeli, povonjali, potipali, prisluhnili zvokom krošnje. Svoja občutja so zapisali. Poiskali so še eno drevo ter ju primerjali med seboj. Razmišljali so, kateri deli telesa lahko predstavljajo posamezne dele drevesa. V drevo so se vživali, močne noge so predstavljale korenine, razprte roke krošnjo, ki se v vetru pozibava sem in tja. Prisluhnili so naravi in njenim zvokom, še posebej so bili pozorni na zvok ptičjih napevov. Učenci so v gozdu nabrali tudi različne drevesne vejice. Z videoposnetkom kratkih lutkovnih animacij, v katerih je lutkarica (znanstvena sodelavka na PEF) oživila drevesne vejice in druge naravne materiale, smo učencem ponudili možne izzive za ustvarjanje njihove lastne lutkovne in plesne improvizacije. Iz nabranih vejic in drugih naravnih materialov so ustvarili različne

gozdno-lutkovne figure, jih animirali in ponazorili z gibanjem svojega telesa. Figure so se začele gibati, plesati, prav tako tudi učenci. Pri tem so domiselno raziskovali različne elemente plesa (nivoje, oblike, smeri itd.) (Sliki 1 in 2).

► SLIKI 1, 2: Uprizarjanje različnih oblik drevesnih vejic s telesom

Drugi dan: »To je« (in si izmisliš zgodbo ...)

Drugi dan so učenci odšli do drevesa po isti poti kot dan prej. Opazovali so, ali je bilo na poti kaj drugače od prvega dne. Ko so prispeli do drevesa, so ga objeli, prisluhnili zvokom iz narave in svoja opažanja zapisali. Nato so si zamislili, da je drevo njihov superjunak (pevec, pevka, filmski junak itd.). Z oblačili, odejami in preostalimi pripomočki, ki so jih ta dan prinesli s seboj, so drevo oblekli ter se z njim fotografirali (Slika 3). Doma so zapisali izmišljeno zgodbo o drevesu superjunaku in o dogodivščinah, ki so jih doživeli z njim, ter ga narisali. Tako so ustvarili svojo literarno zgodbo, s tem pa že prve značaje, dialoge in svoje lastno doživljanje oživljene narave.

► SLIKA 3: Prikaz oblečenega drevesa

Tretji dan: »To je moj« (kdo sem, kje sem, kaj me obkroža ...)

Tretji dan so učenci ponovno odšli do »svojega« drevesa. Drevo je vedno bolj postajalo njihov zaupnik v naravi. Ob njem so si uredili svoj kotiček (pognili so odejo, si prinesli malico, poslušali glasbo ali pa preprosto uživali v tišini gozda). Pozornost so usmerili na vreme – ali sije sonce, piha veter itd. Naredili so fotografijo, kako uživajo v svojem gozdnem kotičku (Slika 4). Doživljanje sebe v naravi so v domačem okolju nadgradili z izdelavo telesne lutke, ki je postala posrednik med njihovim notranjim doživljanjem in zunanjim svetom (Slika 5).

► SLIKA 4: Piknik ob drevesu

► SLIKA 5: Izdelava telesne lutke

Telesna lutka – lik v naravni velikosti, izdelan na večjem kosu papirja, jim je omogočila nov zorni kot doživljanja sebe. Izdelali so jo tako, da so skupaj zlepili več kosov papirja ter se ulegli nanj. Nekoga so prosili, da jih obriše, nato pa so svoj obris izrezali. Telesni lutki so narisali obraz, frizuro, oblačila ter jo pobarvali. Ko je bila dokončana, so si jo postavili pred sabo, si zavrteli svojo najljubšo glasbo in z njo zaplesali poljuben ples ali pa posneli kakšno zanimivo prigodo, ki sem jim je pripetila v korona času (Sliki 6 in 7). Ob plesu z lutko so premagali sramežljivost in se laže izrazili. Videoples so priložili digitalnemu stripu, saj je video nastal v digitalnem okolju in tako lahko predstavljal del stripa. S tem so lahko doživeli, da se pojem, kot je strip, ki je zgodovinsko gledano nastal v analognem okolju, povsem predrugači, ko preide v digitalno okolje in ga še vedno lahko imenujemo strip. Pri tem se tudi odrasli učimo o tem, da digitalno okolje ni samo podaljšek ali zrcalo analognega sveta, pač pa povsem nov svet, ki vsebuje tudi dele, katerih vzporednic ne moremo najti v analognem svetu.

► SLIKI 6, 7: Ples učenca s telesno lutko

Sreda je bil poseben dan, saj smo z učenci (z vsakim oddelkom posebej) izvedli prvo srečanje prek aplikacije Zoom. Namenjeno je bilo izmenjavi izkušenj med učenci, poročanju, kako doživljajo projektni teden, ali imajo kake težave pri izvajanju različnih aktivnosti in temu, da spoznajo plesnega umetnika Gregorja itd. Med potekom srečanja je učence presenetila lutka nogavička – Zmaj Nogavičnik Koronaj, ki se je kar naenkrat pojavil na ekranu, učence povabil v klepet, spravil v smeh in jim sporočil, kako neskončno sam je, ker njihova Nogavičniška šola deluje le na daljavo. Povedal jim je tudi, da zelo pogreša »nogovanje«, ki je ena njegovih najljubših dejavnosti v šoli. Z učenci se je pogovarjal o tem, zakaj so vsi v nekih čudnih »škatlah« in zakaj niso v šoli. Obljubil jim je posebno pismo, ki jih bo pričakalo v elektronskem poštnem nabiralniku dan kasneje.

Četrti dan: »To je moj projektni« (kaj potrebujem, česa si želim, ko bom nazaj v šoli ...)

Četrti dan projektnega tedna je bil namenjen predvsem učenčevim čustvom. Ponovno so odšli do »svojega« drevesa in se ob njem usedli. Tam so razmišljali, kako se počutijo v času pandemije, kaj pogrešajo v tem času, kaj si želijo zdaj, ko poteka pouk na daljavo. Svoja razmišljanja so zaupali drevesu superjunaku in jih zapisali na list. Ko so se vrnili domov, so poiskali svojo telesno lutko in nanjo zapisali: v bližino srca, kaj pogrešajo in kakšne so njihove želje, v glavo lutke so zapisali svoje počutje zdaj, ko so doma, v noge lutke so zapisali svoje želje po gibanju in v roke ter dlani lutke so zapisali sporočila za svoje prijatelje (Slika 8 in 9). Ko so končali, so se z lutko fotografirali.

► SLIKI 8, 9: Pisanje sporočil, misli, želja na telesno lutko

Ob koncu dneva so se lotili še načrtovanja projekta, katerega naslov je bil Moje življenje po koronavirusu. Izdelali so si načrt, kako bo potekal njihov teden in vikend, ko se življenje vrne nazaj v ustaljene tire.

V svoje elektronske poštno nabiralnike so prejeli pismo Zmaja Nogavičnika Koronaja, v katerem je z njimi delil vse o svojih tegobah Nogavičniške šole na daljavo, hkrati pa jim zaupal svoje želje. S tem jih je povabil, da tudi oni izdelajo svojo nogavično lutko, ki bo povedala, kakšne so njihove želje. Zaprotil jih je tudi za povratno pismo ter fotografijo ali videoposnetek.

Peti dan: »To je moj projektni teden.«

Tudi zadnji dan projektnega tedna so se učenci odpravili najprej do drevesa. Ob njem so razmišljali, kako je bilo delati vse dejavnosti projektnega tedna; zabavno, zanimivo, dolgočasno, naporno. Svoja razmišljanja so zapisali in naredili še zadnjo skupno fotografijo s »svojim« drevesom.

Po vrnitvi domov so se lotili posebne naloge. Izdelali so lutko iz nogavic, s katero so posneli video o tem, kako so doživeli projektni teden. Lutki so dali ime in zanjo izbrali eno posebno značilnost. Povedali so še, kaj njihova lutka rada počne in česa ne. S pomočjo lutke so izrazili dobre in manj dobre stvari projektnega tedna (Slika 10). V zaključku je bila tako lutka povezovalca in posrednika pri sporočanju želja ter pri komunikaciji med učiteljem in preostalimi učenci v razredu. Hkrati pa tudi izziv za lastno ustvarjalnost.

Za zaključek dne so zbrali vse tri lutke skupaj (lutko iz gozdnih vejic, telesno lutko in lutko nogavičko) ter z njimi naredili skupno fotografijo.

► SLIKA 10: Lutka nogavička se predstavi.

Vse dejavnosti, ki so se odvijale v projektnem tednu, so učenci strnili še v obliko analognega in digitalnega stripa.

EVALVACIJA PROJEKTA

Evalvacijo projektnega tedna, izvedenega na daljavo, smo naredili s pomočjo triangulacije zbranih refleksij učencev, staršev, umetnika in učiteljice, ki smo jih uredili po posa-

meznih kategorijah s pomočjo kvalitativne metode za zbiranje in obdelavo podatkov (Jeler, Kamnikar, Geršak, 2021).

Analiza odgovorov učencev

Učenci so odgovorili na dve vprašanji: kako se počutijo pri delu na daljavo in kaj jim je bilo/jim ni bilo všeč pri projektne tednu, ko so se učili s pomočjo različnih umetniških sredstev.

Odgovori na prvo vprašanje, kako se počutijo pri delu na daljavo, so se vsebinsko umestili v **socialno področje**, ki zajema predvsem **socialne stike**. Učenci so navedli, da pogrešajo druženje s sošolci, učitelji in prijatelji tako v šoli kot zunaj nje ter da se počutijo osamljeno: »Pogrešam sošolce, sošolko, šolo«; »Počutim se osamljeno in dolgočasno«. Učenci v evalvacijah navajajo, da pogrešajo šolo in učenje v živo: »Sedaj, ko pouk poteka na daljavo, si želim, da bi se čimprej vrnili v šolske klopi«; »Počutim se slabo, ker ni šole«. Želja po vrnitvi v šolske klopi je pogosto povezana tudi z željo po druženju s sošolci.

V nadaljevanju smo strnili odgovore učencev na vprašanje, kaj jim je bilo/jim ni bilo všeč pri projektne tednu, ko so se učili s pomočjo različnih umetniških sredstev. Njihove odgovore smo združili v naslednje vsebinske sklope: **učenje v naravi, inovativno učenje, kurikularne vsebine, kognitivno področje, čustveno področje**. Z vidika **učnja v naravi** učenci opisujejo, da jim je bilo učenje zunaj/v gozdu všeč: »Projektne teden mi je bil všeč, ker sem bil veliko v naravi, v gozdu«; »Počutim se zelo lepo, sproščeno, ker sem pravkar prišla iz gozda«. V sklopu **inovativno učenje** pa učenci poudarjajo, da so se učili na drugačen način, da je bilo v projektne tednu mnogo zanimivega, drugačnega učenja: »Moj projektne teden je bil zanimiv, razgiban, razburljiv, delaven, vesel, ustvarjalen, poln izzivov, igriv, poln novih znanj«; »Ta teden je bil čisto drugačen od drugih«; »Bilo je zanimivo, naporno, čudno«. Učenci so v sklopu inovativnega učenja izpostavili tudi **učenje s tehnologijo**: »/.../ mi je bil všeč, ker sem lahko delal na računalniku in s telefonom«; »Veliko je bilo tehnologije in razmišljanja« in omenili, da jim je bilo všeč **učenje z gibanjem**: »Veliko sem se zabaval, razmikal in naučil«.

Z vidika **kurikularnih vsebin** učenci opisujejo mnoge **vzgojno-učne dejavnosti**, pri katerih so z veseljem sodelovali: »Všeč mi je bilo izdelovanje lutk iz vejic in ko smo jih posnemali«; »Všeč mi je bilo, ker sem lahko plesala z lutko in da smo morali obleči drevo v superjunaka«. Navedejo tudi nekaj vsebin/aktivnosti, pri katerih so imeli težave: »Ni mi bilo ok izdelovati telesno lutko, ker je bila velika in je bilo z njo ogromno dela«; »Projektne teden je bil zanimiv, res pa je, da je bilo treba vsak dan iti v gozd«.

Učenci so izpostavili pomen tovrstnega učenja tudi za njihovo **učno učinkovitost**: »Veliko smo se naučili« – to kategorijo smo uvrstili na **kognitivno področje**.

Prav tako pa so v času projektne tedna izrazili zaskrbljenost, strah, pozitivna in negativna občutja – te opise smo uvrstili na čustveno področje, ki zajema kategorije **ugodno počutje, neugodno počutje, občutek strahu** ter **skrb za zdravje**. Pozitivna oziroma ugodna občutja so vezana na samo izvajanje dejavnosti, npr: »/.../ ta teden je super«. Opažamo tudi mešana občutja: »Na začetku mi je bilo naporno, ker nisem poznal takšnega načina dela. Nato mi je postalo zelo zabavno.« Učenci pa so navedli tudi neugodna počutja oziroma občutke strahu: »Počutim se srednje, ne

najbolj veselo, ker smo ves čas doma in imamo pouk na daljavo«; »Skrbi me za družino, sorodnike, prijatelje«; »Skrbi me, da bi veliko ljudi zbolelo in umrlo«.

Analiza odgovorov staršev

Starši so najpogosteje izpostavili vsebinsko področje **»cenjenje narave/ekologija«**, ki predstavlja **otrokov odnos do narave**. Starši v evalvacijah navajajo pomen otrokovega doživljanja soodvisnosti: »Rada sem ga gledala, kako se je spoprijateljil z drevesom oziroma naravo in kako je doživljal to povezanost in soodvisnost narave s človekom«; »Rekla bi, da je nekako drugače začutil naravo«; »/.../ razmišljal o sebi in svojih čustvih, o naši povezanosti z naravo in našim vplivom na planet ter bitja okoli nas«.

Naslednje vsebinsko področje, ki je zelo pogosto navedeno v evalvacijah staršev, so **»učni pristopi«**, ki zajemajo šest kategorij. Najpogosteje je omenjeno **inovativno učenje**: »Projektne teden je bil nekaj novega, zanimivega ...«; »/.../ veliko pridobili z drugačnim delom kot so bili prej vajeni«. Starši so izpostavili tudi **učenje z vsemi čuti**: »Z vsemi čutili je spoznaval svet okoli sebe, razmišljal o sebi in svojih čustvih ...«, **učenje s pomočjo umetnosti**: »Odkrival je lepoto giba, glasbe, besede, barve in slike«, **prijazno učenje**: »Projektne teden je dokaz, da je mogoče do novih znanj priti na učencu prijazen način ...«, **individualiziran tempo učenja**: »/.../ otroku omogočil, da se poglobi v snov in raziskovanje s svojim tempom dela« in **razvijanje domišljije**: »/.../ ko smo pa začeli, je domišljija vse rešila«. Naslednje vsebinsko področje, ki je bilo za starše prav tako zelo pomembno, je **učenje in znanje**, ki zajema naslednje kategorije: **pridobljeno znanje**: »Znanja, spretnosti in veščine, ki jih je pridobil, pa so nagrada za njegovo delo«, **vzgojno-učne dejavnosti**: »Vse dejavnosti so bile zanimive, čeprav so bile kar težke« in **odnos do učenja**: »/.../ užival je vsak trenutek, ko ga je delal, dopolnjeval in izpopolnjeval«.

Starši so poudarili tudi pomen **digitalizacije** za otrokovo učenje v sodobnem svetu. Pri kategoriji **odnos analogno-digitalno** so starši izrazili pomembnost usvajanja novih tehnologij: »/.../ naučili smo se – sem se več o delu s temi današnjimi mediji. Seveda otroci to zelo dobro obvladajo!«, obenem pa starši pomen analognega sveta postavljajo pred digitalnega: »Svet v analogni obliki moramo ohranjati, saj nam daje občutek, da nekaj imamo, otipamo, čutimo in zato ne pozabimo kar tako. Digitalno pa je vsem res hitro dosegljivo, pogledano, delno pozabljeno in digitalnega nikoli ne doživiš enako močno kot analogno.« Starši so pohvalili **vlogo učitelja/mentorja/umetnika**, ki smo jo umestili v dve kategoriji: **kreativnost učitelja, mentorja**: »/.../ izvaja zelo kvaliteten pouk, v razmerah, ki od učiteljev mentorjev terjajo ne le znanje, temveč tudi obilico kreativnosti« in učiteljevo spodbujanje celostnega učenja: »Učitelji mentorji so z vsakodnevnimi nalogami spodbujali otrokovo radovednost, domišljijo in kreativnost, ter mu pomagali odkriti svet zunaj in znotraj sebe.«

Analiza učiteljice

Analiza učiteljice je v obliki osebne refleksije, kjer so izpostavljena področja **lastnega osebnega in profesionalnega razvoja, povečanje samozavesti in sproščenosti za vključevanje umetnosti v svoje poučevanje in spoznavanje učencev z drugačnega zornega kota**.

»Projektni teden je imel pozitiven učinek na moj osebni in profesionalni razvoj. V tednu, ko smo pripravljali vsebino in dejavnosti projektne tedna, sem veliko razmišljala o učinkih projektne tedna na učence. Na neki način smo tvegali, saj nismo imeli neposrednega stika z učenci zaradi izobraževanja na daljavo, poleg tega večina učencev še ni imelo umetnostne izkušnje na takšen način. Na koncu se je pokazalo, da se splača biti drzen in tvegati. V času projektne tedna sem doživela veliko pozitivnih izkušenj. Spoznala sem, da zmorem voditi učence skozi različne umetnostne dejavnosti, in to celo na daljavo. Iz dneva v dan sem bila bolj samozavestna in sproščena. To sem opazila tudi v komunikaciji z učenci prek elektronske pošte in videosrečanj, ki smo jih imeli v času projektne tedna.

Učence sem skozi projektni teden spoznala na drugačen način. Sicer smo bili že pred tem povezani in se dobro razumeli, saj smo decembra skupaj preživeli pet dni v šoli v naravi. Živeti pet dni skupaj z učenci, je posebna izkušnja in doživetje zanje, zame in za celotno oddelčno skupnost. Umetnostne dejavnosti, ki so potekale v času projektne tedna, so mi omogočile, da sem učence lahko spoznala še na drugačen način – spoznala sem njihove želje, misli, ki so pogosto skrite odraslim, pričakovanja, sporočila prijateljem. Spoznala sem njihova občutenja v tistem času, ki jih v šoli verjetno ne bi nikoli. Učenci so bili odprti tudi zato, ker med nami ni bilo neposrednega stika, temveč so bili vmes kilometri, hribovja, doline, računalnik. Izjemno cenim, da so bili učenci v odnosu do mene tako spontani in iskreni. Pozitivna izkušnja in občutenja bodo ostala v meni za vse življenje. S projektnim tedom sem ogromno pridobila tudi na profesionalnem razvoju. Postala sem samozavestnejša pri vključevanju umetnosti v svoje poučevanje, saj je projektni teden pokazal pozitivne učinke na učence.«

Analiza umetnika

Analizo umetnika prilagamo kot obliko osebne refleksije, kjer so izpostavljena področja **osebnega in profesionalnega razvoja, povečanje zaupanja v predloge za vključevanje umetnosti v poučevanje**, ki izhajajo iz umetnikovega raziskovalnega dela v umetnosti. Analiza umetnika kot osebna refleksija odstopa od utečenega načina evalvacije projekta, ki jo po navadi pišemo pedagogi, s tem pa prinaša nekoliko drugačen pogled na evalvacijo in analizo.

»Z vključevanjem umetnosti v pedagoške procese, ki se ga lotimo iz razumevanja vseh elementov sodelovanja, v našem primeru: plesne in ostalih umetnosti, pedagoškega procesa, okoliščin, tehnologije, vseh udeleženi: učencev, staršev, učiteljev, umetnikov, strokovnjakov, smo:

- potrdili vrednost tega, kako vsak od nas razume 'ples' in da je v redu, da ga tako razumemo in da je v redu, če ni v skladu s siceršnjimi standardiziranimi pogledi na ples. Nato smo povabili učence, da naredijo nalogo iz tega razumevanja in s tem razumevanjem. S tem smo ponudili možnost:

• da dobijo izkušnjo, kaj pomeni, če plešejo iz svojega razumevanja plesa ali da s plesom opravijo določeno nalogo. Tako smo ponudili možnost, da se oseba s svojim razumevanjem in iz njega opredeli do standardiziranih pojmovanj (npr. plesa). Tega prostora v šolskem sistemu ni veliko oziroma je omogočanje takega prostora prepuščeno učitelju, ali ga želi in zmore pri vseh obveznostih vzpostaviti. Kar tudi posledično pomeni, da lahko ta pristop učitelju omogoči proučevanje možnosti, da naredi najprej prostor sebi in potem tudi drugim. Vendarle gre (in pri tem vidimo vrednost projekta SKUM) za to:

- da bi učitelja tudi sistemsko podprli, tj., da bi v načrtovanju kurikula že naredili podporni prostor za učitelja, da naredi tak prostor za sebe in potem za učence, kar lahko v tem projektu vidimo v podpornem delu umetnika do učiteljice in s tem navorjanje učiteljskih pedagoških in ustvarjalnih kompetenc;
- da se vsaka oseba podpre v neposrednem socialnem okolju ravno zato, ker je lahko izrazila in uporabila svoj način razumevanja npr. plesa. Govorimo o odnosu s starši, družino, prijatelji, učitelji, šolo ... Pri tem računamo in uporabljamo odnose, ki že obstajajo, in zopet s tem povečamo možnost, da se bodo tudi drugi v neposredni okolici vključili v sodelovanje. Sicer je manj vidno, kako je pri osebah, kjer so družinske vezi skrhane. Menimo pa, da vztrajanje pri takem pristopu počasi zazveni tudi v skrhanih medsebojnih odnosih. Menimo, da na empatičen in kritičen način pokaže, da se lahko skrhani odnosi vsaj odpočijejo, če ne tudi začnejo jačati v okolju, kjer se pristopa iz kompetenc udeleženi. To smo lahko pri tem projektu doživeli v primeru učencev s težavami pri učenju, ki so ravno zaradi široke ponudbe možnosti izražanja prek različnih medijev (gib, lutka, video, splet, računalnik, beseda, risba), uspeli doživeti/realizirati svoje kompetence.«

RAZPRAVA

S pomočjo analiz refleksij učencev, staršev, umetnika in učiteljice podajamo ključne ugotovitve.

Rezultati kvalitativne analize (Jeler, Kamnikar, Geršak, 2021) so pokazali, da so bili učenci zelo naklonjeni inovativnemu pristopu učenja, učenju s tehnologijo, učenju z gibanjem, z lutkovnim ustvarjanjem in učenju v naravi. Klasičen način izvajanja pouka v tem primeru, ko je potekalo šolanje na daljavo, ni prišel v poštev. Vključitev umetnosti in umetnika v izobraževalni proces pa je imelo med drugim tudi velik pomen za čustveno izražanje učencev. Učenci so s pomočjo ustvarjalnega gibanja in telesne lutke ter lutke nogavičke imeli možnost izražati svoja občutenja v času pouka na daljavo. Obe vrsti lutke sta učencem služili kot kanal za odpiranje čustev in doživljanja trenutkov pouka na daljavo.

S prepletanjem različnih umetnosti v različne dejavnosti projektne tedna v smislu medpredmetnega povezova-

nja smo opazili, da so bili učenci, ki so sicer v razredu bolj zadržani, manj samozavestni in pasivni, bolj aktivni udeleženci pri vseh dejavnostih. Učenci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja so oblikovali zelo zanimiv in ustvarjalen analogni in digitalni strip, pri svojem delu so uporabljali različne digitalne pripomočke in z njimi spretno pripravili videoposnetke, posneli fotografije, oblikovali digitalni strip. Še posebej sta se njihova ustvarjalnost in sproščenost pokazali, ko so posneli videoanimacijo z lutko nogavičko, ples s telesno lutko in videoanimacijo z lutkami iz vejic. Pri pouku, v klasični obliki šolanja so ti učenci manj dejavni. Razlog za to ugotovitev je morda tudi v tem, da so v šoli učenci del skupine, v tem primeru pa so delali in ustvarjali individualno, na svoj način, v svojem delovnem tempu. Po drugi strani pa vemo, da lutka omogoča posredno komunikacijo, ki posamezniku olajša vključevanje in izražanje.

Ob tem, da smo v ospredje postavili cilje na področju izražanja občutij, samozaupanja, razumevanja situacije v času pandemije ter razvijanja ustvarjalnosti, domišljije in socializacije s pomočjo umetnostnih dejavnosti, smo dosegli tudi načrtovane učne cilje pri različnih predmetnih področjih. Ob dejavnostih so se učenci naučili uporabljati analogni in digitalni način sporazumevanja z okolico na daljavo in usvajali izražanje s plesno, likovno, lutkovno, literarno in avdiovizualno umetnostjo. V izdelovanju analognega in digitalnega stripa ter opisanih dejavnosti v naravi ob drevesu in doma (npr. izdelovanje lutke iz nabranih drevesnih vejic) so usvajali znanja in spretnosti v metodologiji raziskovanja, razvijali večšine praktičnega dela, se urili v večšinah komuniciranja (npr. ob predstavljanju svojih občutij in doživljanja v obliki stripa) in razvijali strategije vseživljenjskega učenja (npr. stik z naravo in samim seboj ob »prijateljevanju« z drevesom). Izpostavimo lahko tudi doseganje ciljev s področja razvijanja svojih spretnosti in pozitivnih osebnostnih lastnosti ter spoštovanje različnosti med ljudmi. Ustvarjalni so bili v pisanju fantastične pripovedi (zapis o svojem superjunaku) ter spoznavali pomen uravnotežene prehrane za pripravo zdrave malice. Ob tem, ko so pripravili »oblačila« za svoje drevo, so prepoznavali oblike, namembnost in lastnosti oblačil. Skozi vsakodnevni proces raziskovanja teme v naravi in v intenzivnem doživljanju narave so oblikovali pozitiven odnos do narave in kritičen odnos do posegov v naravo, kar so v evalvacijah posebej izpostavili tudi starši.

Tako kot učenci so tudi starši izrazili zadovoljstvo z učenjem v naravi in inovativnim pristopom učenja ter vključevanjem umetnosti v učni proces. Izstopal pa je tudi pozitiven odnos staršev do vključevanja digitalizacije in pojmov analogno – digitalno ter pohvale učitelju in umetniku za kreativno poučevanje.

Zaradi vseh pozitivnih odzivov učencev in staršev na izvedene umetniške dejavnosti pri pouku smo prišli do spoznanja, da poleg tega, da imajo otroci radi tovrstne dejavnosti, ob njih celo postajajo samozavestnejši, bolj ustvarjalni in aktivnejši udeleženci pouka. Vsa ta spoznanja pa posledično vplivajo na profesionalni razvoj učitelja, ki dobi potrditev, da je umeščanje vseh vej umetnosti v pouk izjemno pomembno za učenčev napredek in učiteljevo samoučinkovitost.

Pokazalo se je tudi, da sodelovanje pri pedagoškem procesu umetniške postopke dodatno razjasni in to pripomore

k boljšim odnosom med ljudmi, vključenimi v umetniški proces, kot tudi na kakovost umetniškega dela. Jasneje postane, da imajo tudi navidezno nepedagoški deli umetniškega ustvarjanja pedagoški potencial (recimo estetski del umetniškega ustvarjanja) in da gre prej za ustvarjalno naravnost k načinom vključevanja umetnosti v pedagoška okolja kot pa instrumentalizacijo, kjer se umetnost instrumentalizira za potrebe pedagoškega okolja. Pri tem projektu smo stalno nagovarjali otroka najprej na senzorialni ravni in nato v delu samem, kamor so ga senzorialni predlogi pripeljali, povedali, da gre za ples, lutko, strip, risbo, torej tisto, kar so formati, ki potencialno lahko ustvarijo umetniško delo. S tem smo zmanjšali možnost, da bi učitelj ali umetnik umetnost in umetniške postopke zreduciral na instrument pedagoškega dela, saj smo z nagovarjanjem senzorne ravni otroku dali prostor, da se opredeli do doživetega in posledično do tega, kar je s tem naredil (ples, video, lutka ...). Tako je veliko težje zreducirati razumevanje umetnosti na en sam pomen in s tem tudi manj možno zreducirati umetniške postopke samo na instrumente pedagoškega dela.

Vključevanje umetnosti pri pouku na daljavo je vplivalo tudi na profesionalne odnose vseh vključenih v proces (učenci, starši, učiteljica, umetnik, strokovni sodelavci). Udeleženi smo okrepili medsebojno zaupanje ter zaupanje do same snovi ter postopka vključevanja umetnosti pri pouku na daljavo. S tem se pri učiteljih, strokovnjakih in umetnikih spodbuja način dela, kjer ne gre za izpolnjevanje predpisanih pedagoških okvirov in snovi, pač pa gre za uporabo le-teh v podporo ustvarjalnemu procesu poučevanja in učenja.

Umetnost nudi v vzgojno-izobraževalnem procesu učencem in učiteljem (tudi v času učenja in poučevanja na daljavo) možnost odkrivanja in razvijanja njihovega nepodprtega potenciala, ki ga je v šoli zaradi prenatrpanih učnih načrtov toliko težje spodbuditi. S sodelovanjem v projektnem tednu smo spoznali, da lahko skozi umetnost učenci in učitelji lažje spoznavajo sami sebe, svoja čustva in občutenja in na podlagi tega gradijo svojo pozitivno samopodobo. Obenem so učenci učne vsebine doživeli na aktiven in utelešen način, kar pripomore tudi k boljšemu razumevanju in trajnejšemu znanju (Geršak, 2016).

Glede na to da je pri učnem delu na daljavo težje pridobiti in dlje časa ohranjati pozornost učencev zaradi odsotnosti neposrednega fizičnega stika med učiteljem in učencem, (Štefanc, 2020), smo bili pri našem projektnem delu še bolj pozorni na stik med učencem-učiteljem-umetnikom in **spodbujanje učencev k aktivni vlogi v projektu.**

Za vzgojo in izobraževanje ter razvoj otroka **je ključnega pomena osebni stik in odnos z vrstniki in učitelji.** Medveš (2020) poudarja, da tega v izobraževanju na daljavo ni, ali pa ga je zelo malo. Poleg tega pa še epidemija preprečuje stike v zasebnem življenju in druženje z vrstniki, sošolci. Zato je pomembno, da tudi ob izobraževanju na daljavo mislimo na osebne odnose, ki sicer niso telesni, a imajo vse razsežnosti socialnega. Ta vidik se je v naši raziskavi pokazal za zelo pomembnega. Učenci so soglasno zatrjevali, da pogrešajo sošolce, učitelje, druženje, da se pri delu na daljavo počutijo osamljene. Zato smo v projektnem tednu posebno pozornost namenili tudi individualnim stikom z učenci, ki so nam pošiljali svoja gradiva, mi pa smo vsakodnevno komunicirali z njimi (tako učiteljica kot umetnik).

Tako smo vzpostavljali odnos učenec – učiteljica in učenec – umetnik. Ker pa so učenci med seboj o projektnem tednu komunicirali prek telefona in drugih mobilnih aplikacij, je hkrati potekal še odnos učenec – učenec. Tako smo pouk na daljavo dnevno analizirali tudi z vidika odnosov. Kot meni Medveš (2020), pri poučevanju na daljavo ne gre pozabiti na pomen digitalnega in digitaliziranega naslavljanja posameznega učenca in individualnih komunikacij, saj je to današnjim otrokom in mladini najbolj domača pot k zasebnosti. To nam je tudi omogočilo, da smo učence spoznali v drugačni luči, saj smo z njimi vzpostavili tesne stike, pa čeprav brez fizične bližine.

Pri delu na daljavo v prihodnje je ključnega pomena razpoznati in uporabiti potencialne tehnologije, ki jo uporabljamo za delo na daljavo, za pedagoške in didaktične procese: uporabiti tako opremo kot programe za poučevanje. Umetniški postopki lahko podprejo in spodbudijo raziskovanje

uporabe tehnologije za pedagoške procese. Ustvarjalnost omogoči prostor, kjer se lahko izpostavi tudi šibko znanje učitelja, a ta pri tem ne izgubi pedagoške avtoritete.

Širše gledano gre za priznavanje neposrednih okoliščin in občutkov za pedagoški proces in integracijo neposrednih okoliščin in občutkov v ustvarjalno poučevanje, tj., da jih ne poskušamo zatajiti, zaobiti, spremeniti, pač pa priznati in ustvariti možnost, da jih uporabimo v pedagoškem procesu.

Opisani projekt je bil pripoznan kot primer dobre prakse in predstavljen v različnih oblikah; v spletnem časopisu svetovne plesne organizacije Dance and the Child International (2020), kot primer dobre prakse na Kulturnem bazarju v Cankarjevem domu junija 2021, na šolski spletni strani in na mednarodni konferenci Za človeka gre: digitalna transformacija v znanosti, izobraževanju in umetnosti (2021).

VIRI IN LITERATURA

Donovan, L., Pascale, L. (2012). *Integrating the arts across the content areas*. Los Angeles: Shell Educational Publishing.

Geršak, V. (2016). Ustvarjalni gib kot celostni učni pristop v osnovni šoli. Doktorska disertacija. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Geršak, V., Podobnik, U., Freljih, Č., Jurjevič, N. (2018). Gib in njegova sled: učbenik za povezovanje plesnih in likovnih vsebin. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.

Geršak, V. (2020). Arts brings us closer, though at a distance. *Dance and the child international (daCi)*. May 2020, str. 30-31, <http://www.daci.org/>.

Jeler, M., Kamnikar, G., Geršak, V. (2021). Ustvarjalnost je učiteljica in mi vsi njeni učenci – aktivno

učenje in poučevanje na daljavo z umetnostjo. V: S. Sečak (ur.), *Za človeka gre: digitalna transformacija v znanosti, izobraževanju in umetnosti: zbornik recenziranih strokovnih prispevkov za področje plesa*. 9. znanstvena konferenca z mednarodno udeležbo. Maribor: AMEU - ECM, Alma Mater Press. str. 47-58. <https://press.almamater.si/index.php/amp/catalog/view/34/42/109-1>.

Kroflič, R. (2014). Vzgoja preko umetniške izkušnje. V: T. Axman, K. Majerhold, Š. Axman, Zbornik za spodbujanje demokratičnega emancipacijskega dialoga med ponudniki dobrin ter obiskovalci. Ljubljana: Društvo ŠKUC, Galerija Škuc, str. 184-199.

Medveš, Z. (2020). Šolanje na daljavo - izziv za individualizacijo pouka. <https://pedagogika-andragogika.ff.uni-lj.si/aktualno-covid-19>.

Namen in cilji projekta SKUM. <http://www.skum.si>.

Podjed, D. (2020). Šola na daljavo je postala bolj za pozornost. *Delo*, 18. december. Dostopno na: <https://www.delo.si/novice/slovenija/sola-na-daljavo-je-postala-boj-za-pozornost/> (15. januar 2021).

Razvijanje sporazumevalnih zmožnosti s kulturno-umetnostno vzgojo. <http://petida.si/skum/>.

Štefanc, D. (2020). *Kako motivirati učence pri izobraževanju na daljavo?* <https://sio.si/2020/11/17/kako-motivirati-otroke-pri-pouku-na-daljavo/>.

Opis projekta SKUM na spletni strani OŠ Vransko. Dostopno na: <https://www.os-vransko.si/blog/category/projekti/skum/>.